Flóra Slovenska VI/4

Angiospermophytina
Dicotyledonopsida
Caryophyllales (2. časť)
Ericales

SPRACOVALI

Dana Bernátová, *Jiří Danihelka*, *Daniel Dítě*, *Pavol Eliáš jun.*, *Viera Feráková*, *Kornélia Goliašová*, *Vít Grulich*, *Iva Hodálová*, *Judita Kochjarová*, *Jaromír Kučera*, *Dominik Roman Letz*, *Jana Májeková*, *Pavol Mereďa jun.*, *Eleonóra Michalková*, *Tatiana Miháliková*, *Marián Perný*, *Terézia Schwarzová*, *Marek Slovák*, *Helena Šípošová*, *Eliška Štubňová*, *Ondrej Ťavoda*, *Eva Uherčíková*, *Marica Zaliberová*

EDITORI

Kornélia Goliašová, *Eleonóra Michalková*

VEDA
vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied
Bratislava 2016

6: 80, 2015). Charakteristický druh segetálnych spoločenstiev radu *Atriplici-Chenopodietalia albi*, zv. *Spergulo-Oxalidion* a as. *Panico-Chenopodietum polyspermi*, zastúpený aj v spoločenstvách zv. *Sherardion*. Diferenciálny druh zv. *Chenopodion glauci*. Vyskytuje sa aj v ruderálnych spoločenstvách tr. *Stellarietea mediae* vo viacerých spoločenstvách tr. *Phragmito-Magnocaricetea*, vo zv. *Senecionion fluviatilis*, len veľmi zriedkavo v spoločenstvách tr. *Artemisietea vulgaris* a sporadicky vo zv. *Potentillion anserinae*.

Celkové rozšírenie. Pôvodný v miernom a submediteránnom pásme Eurázie, na východ po pohorie Altaj. V okrajových častiach európskeho kontinentu (Pyrenejský polostrov, Írsko, stredná a severná Škandinávia) vzácny až chýba. Izolované arely v Prednej Ázii. V Severnej Amerike, Etiópii, južnej Afrike a na Filipínach zavlečený.

Rozšírenie na Slovensku. Pravdepodobne pôvodný druh. Rastie roztrúsene, miestami až hojne na celom území.

LITERATÚRA

Fuentes-Bazán, S., Uotila, P., Borsch, T.: A novel phylogeny-based generic classification for *Chenopodium* sensu lato, and a tribal rearrangement of *Chenopodioideae* (*Chenopodiaceae*). Willdenowia 42: 5–24, 2012.

Mosyakin, S. L.: New nomenclatural combinations in *Blitum*, *Oxybasis*, *Chenopodiastrum*, and *Lipandra* (Chenopodiaceae). Phytoneuron 2013 (56): 1–8, 2013.

16. Chenopodiastrum S. Fuentes, Uotila et Borsch

Mrlík

(Spracovali P. MEREĎA jun., T. SCHWARZOVÁ)

Chenopodiastrum S. Fuentes, Uotila et Borsch Willdenowia 42: 14, 2012.

Jednoročné, nearomatické byliny, v mladosti roztrúsene až husto poprášené, v dospelosti takmer holé; chlpy dvojaké: (a) pavučinaté, viacbunkové, nezreteľne článkované, v dospelosti opadávajúce, (b) pľuzgierovité, krátko stopkaté až takmer sediace, zriedka dlho stopkaté; stopka pľuzgierovitého chlpu 0,02 – 0,25(–0,35) mm dlhá, bunky stopky nepatrne kutinizované, s veľkou centrálnou vakuolou, nežliazkatého charakteru; terminálna bunka pľuzgierovitého chlpu guľovitá až sféroidná, s priemerom 0,08 – 0,13 mm. Byľ vzpriamená, zriedka vystúpavá, spravidla od bázy husto rozkonárená; konáre striedavé, najspodnejšie niekedy takmer protistojné. Listy striedavé, dolné niekedy takmer protistojné, stopkaté; prízemná ružica chýba; čepeľ tenká až mierne dužinatá, jednoduchá, na okraji zúbkatá až laločnatá, smerom

k vrcholu postupne sa zmenšujúca. Súkvetie metlina klbiek; klbká mnoho- alebo málokveté, zriedka kvety jednotlivé. Listene len v dolnej časti alebo až takmer po vrchol súkvetia, najspodnejšie listového tvaru, v akropetálnom smere výrazne alebo pozvoľna sa zmenšujúce. Kvety obojpohlavné, niektoré len piestikové. Okvetie (4–)5-početné, spravidla len na báze zrastené; v čase zrelosti plodov s nezmenenou konzistenciou; okvetné lístky vajcovité, na vonkajšej strane pri vrchole s mierne až výrazne kýlnato zhrubnutou strednou žilkou, v mladosti v dolnej polovici husto poprášené, na kýlnato zhrubnutej časti ± holé, po odkvitnutí roztrúsene poprášené až holé; terminálna bunka pľuzgierovitých chlpov krátko stopkatá, zriedka dlho stopkatá. Tyčinky (0–)5. Blizny 2(–3), nezreteľne papilnaté. Achény na kvetnom lôžku vodorovne uložené; oplodie stredne hrubé až hrubé, zelenkasté, v čase zrelosti plodov až blanité, k semenu pevne priliehajúce (na semene pretrvávajúce); osemenie čierne, lesklé, ± hladké alebo pod mikroskopom rôzne skulptúrované (plytko alebo hlboko jamkaté, resp. ryhované). Vzhľadom na veľmi tenké oplodie je pri druhoch rodu *Chenopodium* s. l. veľkosť achény zhodná s veľkosťou semena.

Rod zahŕňa 6 druhov pôvodných najmä v Eurázii. Niektoré druhy rastú v severnej a východnej Afrike a v Severnej Amerike. Typovým druhom rodu je *C. murale* (L.) S. Fuentes, Uotila et Borsch. Na Slovensku sa vyskytujú 2 druhy.

Taxonomická poznámka. Rod bol vyčlenený z rodu *Chenopodium* na základe nedávnych molekulárnych štúdií. Zástupcovia rodu sa odlišujú kombináciou nasledujúcich znakov: (1) zelené až olivovozelené zafarbenie, bez sivého odtieňa, (2) rýchlo miznúce odenie, tvorené pľuzgierovitými chlpmi s drobnými terminálnymi bunkami a (3) okvetné lístky s kýlnato zhrubnutou strednou žilkou na vonkajšej strane pri vrchole. Rod zahŕňa 2 sekcie: *C.* sect. *Chenopodiastrum* s 3 druhmi zo skupiny *C. murale* agg. a *C.* sect. *Grossefoveata* (Mosyakin) Mosyakin s 3 druhmi tvoriacimi skupinu *C. hybridum* agg.

Základné chromozómové číslo: x = 9.

Kľúč na určenie druhov

1a Čepeľ stredných byľových listov na okraji s 5 – 20 pármi zubov až lalokov, 4 – 9-krát dlhšia ako rozpätie dvoch koncových (subapikálnych) zubov. Semená s priemerom (1,2–)1,3 – 1,6 mm ..... **1.** *C. murale*

1b Čepeľ stredných byľových listov na okraji s (1–)2 – 4(–6) pármi lalokov, 1 – 2 (–3)-krát dlhšia ako rozpätie dvoch koncových (subapikálnych) lalokov. Semená s priemerom (1,6–)1,7 – 1,9(–2) mm ..... **2.** *C. hybridum*

1. *Chenopodiastrum murale* (L.) S. Fuentes, Uotila et Borsch

Mrlík múrový

Ic.: Tab. 16 fig. 7, p. 196 – 197 (odenie); Tab. 21, fig. 2, p. 235

Chenopodiastrum murale (L.) S. Fuentes, Uotila et Borsch Willdenowia 42: 14, 2012.
Bas.: *Chenopodium murale* L. Sp. Pl. ed. 1, p. 219, 1753.

Bylina nepáchnuca alebo slabo páchnuca, živo- až sýtozelená, pripomínajúca príhľavu. Byľ vzpriamená, (10–)20 – 60(–80) cm vysoká, zelená alebo na hranách a uzloch fialovočervenkastá, nezreteľne hranatá, zväčša riedko rozkonárená; konáre priamo odstávajúce, dolné často vystúpavé až poliehavé. Listy striedavé, dolné niekedy protistojné, stopkaté, na rube v mladosti husto poprášené, v dospelosti riedko poprášené; chlpy koncentrované medzi žilkami; stopka najväčších listov (5–)20 – 40 mm dlhá, taká dlhá ako 1/3 – 2/3 dĺžky čepele; čepeľ stredných byľových listov kosoštvorcovito oslovitá až oslovitá, na báze široko klinovitá, na okraji nepravidelne ostro zúbkatá až laločnatá, s 5 – 20 pármi nerovnako veľkých zubov až lalokov, (15–)20 – 60(–70) × (10–)20 – 50(–65) mm veľká, 4 – 9-krát dlhšia ako rozpätie dvoch koncových (subapikálnych) zubov. Súkvetie riedke; klbká 4 – 15-kveté, navzájom nakopené alebo mierne oddialené. Listene prítomné až takmer po vrchol súkvetia, najdolnejšie listového tvaru, v akropetálnom smere postupne sa zmenšujúce. Okvetie 5-početné, zrastené len na báze, zriedka až do 1/2; okvetné lístky tupé až tupo končisté, v hornej polovici na okraji nezreteľne úzko blanité a nezreteľne zastrihovane zúbkaté (zúbky tvorené stopkami pľuzgierovitých chlpov bez terminálnej bunky), na vonkajšej strane pri vrchole nápadne kýlnaté až s vyčnievajúcim hrbolčekom, zelené alebo fialovozelené, husto poprášené v dolnej polovici a roztrúsene v hornej polovici. Tyčiniek 5. Oplodie s úzko kužeľovitými papilkami. Semená s priemerom (1,2–)1,3 – 1,6 mm.

Chromozómy: 2n = 18, okr. 6, Hlohovec (Murín in Májovský et al. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 22: 5, 1974 ut *Chenopodium murale*).

Biológia, ekológia, fytocenológia. Terofyt. Kvitnutie júl – september (počas miernej zimy po celý rok). Rastie najmä na ílovitopiesočnatých pôdach, dobre zásobených nitrátmi. Vyskytuje sa pozdĺž múrov domov, plotov a dedinských ciest. Rastie tiež na smetiskách, rumoviskách, výkopoch, v areáloch železníc, na brehoch riek, okrajoch polí a ako burina v záhradách a mestskej zeleni (napr. v objemných kontajneroch) od planárneho do submontánneho stupňa. Maximum: ca 930 m n. m., okr. 16, Muráň, hrad Cigánka (Opluštilová 1952 SLO). Charakteristický druh vzácnej a ohrozenej as. *Polygono arenastri-Chenopodietum muralis*. Diferenciálny druh as. *Leonuro-Ballotetum nigrae*. Sporadicky zaznamenaný v spoločenstvách zv. *Atriplicion nitentis* a *Onopordion acanthii*.

Celkové rozšírenie. Pôvodný v oblasti Stredozemného mora a pravdepodobne aj v niektorých častiach Ázie a/alebo východnej Afriky. V Európe adventívny (v severných oblastiach kontinentu zriedka) a zavlečený taktiež na ostatné svetadiely (okrem Antarktídy).

Rozšírenie na Slovensku. Mapa 36. Archeofyt. Rastie zriedkavo až roztrúsene na celom území s výnimkou obvodu flóry vysokých Karpát (okrem zberov z Banskej Bystrice). Ťažisko výskytu je v panónskej oblasti, najmä v okresoch Záhorská a Podunajská nížina (vrátane širšieho územia Bratislavy), Ipeľsko-rimavská brázda a Košická kotlina. V oblasti západokarpatskej flóry (okrem vysokých Karpát) takmer vo všetkých okresoch, výlučne však len v intravilánoch miest a obcí.

Pannonicum. **2.** Bátovce (Kupčok Biol. Práce Slov. Akad. Vied 2/9, p. 15, 1956). – Hontianske Tesáre (Hadinec et Roubal 1980 PRC). – Šahy (Krippelová 1963 SLO). – Malá Čalomija (Svobodová Zprávy Českoslov. Bot. Společn. 8: 61, 1973). – Lučenec (Hrivnák 2012 SAV). – Fiľakovo. – Šurice. – Hajnáčka (všetko Holub et Moravec Biol. Práce Slov. Acad. Vied 11/6: 34, 1965). – Rimavská Sobota (Staněk 1950 BRNM; Eliáš jun. 2015 NI). – Jesenské (Lepší in Kochjarová et al. Bull. Slov. Bot. Spoločn. 32, Suppl. 1: 44, 2010). – Tornaľa (Štěpánek 2006 PRC). **3.** Jablonov nad Turňou, Hrhovská planina (M. Deyl 1934 PR). **4.** Veľa lokalít. **5.** Sandberg (Feráková 1975 SLO). – Bratislava, časť Devín a okolie (veľa údajov, napr. Ptačovský 1936 SAV; Feráková 2014 SAV). – Bratislava, časť Dúbravka, Dúbravská hlavica (Schwarzová 1986 SLO). – Bratislava, Mlynská dolina (Brižický 1940 SLO; Májovský 1971 SLO). **6.** Veľa lokalít. **6./10.** Bratislava (Wiesbaur 1876 BRNU). **7.** Jablonov nad Turňou (Krippelová 1964 SLO). – Hrhov. – Zádiel (obe Krippelová 1972 SLO). – Turňa nad Bodvou S (Májovský 1966 SLO). – Drienovec. – Moldava nad Bodvou. – Rešica. – Vyšný Lánec (všetko Krippelová Acta Inst. Bot. Acad. Sci. Slov. A2, p. 86, 1974). – Veľká Ida (Krippelová 1964 SLO). – Perín-Chym. – Šaca (obe Krippelová Acta Inst. Bot. Acad. Sci. Slov. A2, p. 86, 1974). – Košice (veľa údajov, napr. Krippelová 1966 SLO; Dudáš 2015 SAV). – Haniska. – Grajciar. – Krásna nad Hornádom. – Milhosť (všetko Krippelová l. c.). **8.** Malý Kamenec, Tarbucka (Mikoláš 1984 KO). – Veľký Kamenec (Futák 1958 SAV). – Streda nad Bodrogom (Schwarzová et al. 1975 SLO; Uhríková et Schwarzová 1975 SLO). – Čierna nad Tisou (Krippelová 1966 SLO). – Kráľovský Chlmec. – Poľany (obe Hejný et al. Preslia 43: 42, 1971). – Zatín (Hejný et al. l. c.; Zaliberová 1978 SAV). – Pavlovce nad Uhom (Hejný Ökol. Charakt., p. 385, 1960). – Strážske (Ľ. Dostál Zborn. Východoslov. Múz. Košice, Prír. Vedy 19, 1978).

Carpaticum. **9.** Trenčianske Bohuslavice (Holuby 1901 BRA). – Bošáca (Holuby 1871, 1875 BRA). **10.** Trstín, kameňolom (Schwarzová 1976 SLO). – Dobrá Voda (Schwarzová 1979 SLO). **11.** Jalšové (Feráková Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 20: 152, 1972). – Modrová (Mucina Folia Geobot. Phytotax. 22: 10, 1987). **12.** Kostoľany pod Tribečom (Svobodová 1982 NI). – Brezov štál (Eliáš Rosalia 1: 112, 1984). **13.** Trenčín (Brancsik 1898, 1999 BRA; s. coll. s. d. BRA). – Dubnica nad Váhom (Mereďa jun. 2014 SAV). **14b.** Prievidza (Hejný 1929 PRC). **14e.** Krnišov (Kmeť 1876 BRA). – Banská Štiavnica (Eliáš jun. 2011 NI). **14e./14f.** Krupina (Schwarzová 1973 SLO; Smašík 1982 ROZ). **15.** Kokava nad Rimavicou, dolina Kokavka, pri čerpacej stanici, pri železnici do Liešnice (všetko Dvořáková 1973 SLO). – Hačava (Zaliberová 1968 SAV). – Tisovec (V. Vraný 1924 PRC; Hendrych 1958 PRC; Svobodová 1970 NI). – Muráň (Mereďa jun. et Mereďa sen. 2012 SAV). – Lipovec (Jarolímek 1997 SAV). – Hrušovo. – Slizké. – Španie Pole [všetko Kliment (ed.) Prír. Drienčan. Krasu, p. 115, 2000]. – Krásna Hôrka (Jos. Dostál 1949 PRC). – Zlatá Idka. – Bukovec. – Baška. – Košice, časť Myslava (všetko Krippelová l. c.). **16.** Muráň,

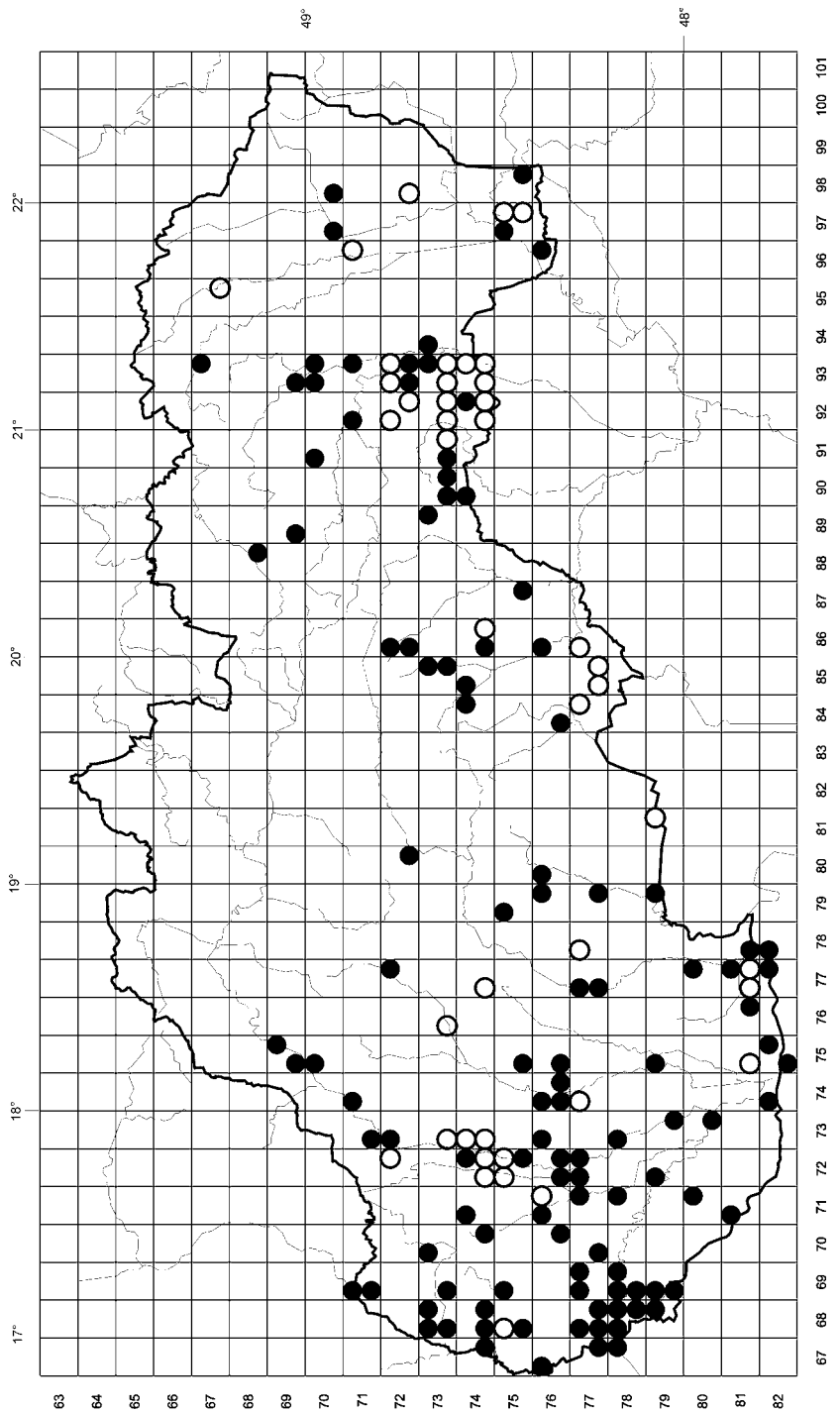

Mapa 36. *Chenopodiastrum murale*, ● – herbárové doklady, ○ – literárne údaje

hrad Cigánka (Opluštilová 1952 SLO). **18.** Košice, časť Ťahanovce. – Košice, časť Kavečany (obe Krippelová l. c.). – Margecany (Albrecht 2000 BRNM). **19.** Bohdanovce (Krippelová 1972 SLO). **20.** Valaškovce (Hudáková 1975 SLO). **22.** Banská Bystrica (V. Nábělek 1936 BRA, SAV; Jehlík 1964 PRA; Schwarzová 1972 SLO). **26b.** Dúbrava (Schwarzová 1978 SLO; Ľ. Dostál 1987 MPS). – Levoča (Greschik 1922–1933 SLO, PRC). – Kežmarok (c. coll. s. d. BP). **27a.** Bohunice (Schidlay 1949 BRA). **27b.** Púchov (Schidlay 1953 SAV). **30a.** Drienov (Dudáš 2015 SAV). – Prešov (Hazslinszky s. d. BP; Kollár 1971 MPS; Ľ. Dostál 1973 MPS). **30c.** Bardejov (Berganský s. d. BRA; Pospíšil 1955 BRNM). – Stropkov, breh Ondavy. – Humenné, železničná stanica (obe Hejný et al. Preslia 43: 42, 1971). – Humenné, park (Töröková 1978 HUM).

Všeobecný údaj: Trachytové pohorie medzi Hornádom a Torysou (Domin 1919 PRC).

Ochrana. Kategória ohrozenosti **NT** (takmer ohrozený).

2. *Chenopodiastrum hybridum* (L.) S. Fuentes, Uotila et Borsch

Mrlík hybridný

Ic.: Tab. 16, fig. 7, p. 196 – 197 (odenie); Tab. 26, p. 263

Chenopodiastrum hybridum (L.) S. Fuentes, Uotila et Borsch Willdenowia 42: 14, 2012.
Bas.: *Chenopodium hybridum* L. Sp. Pl. ed. 1, p. 219, 1753.

Bylina silno páchnuca (po durmane), sýtozelená. Byľ vzpriamená, ostro 5-hranná, ryhovaná, zväčša bohato rozkonárená, (10–)60 – 100 cm vysoká, zelená alebo na hranách a uzloch fialovočervenkastá; dolné konáre takmer krížmo protistojné, rozložité, horné šikmo odstávajúce. Listy na rube často slabo purpurovofialové, stopkaté; na rube v mladosti roztrúsene poprášené, v dospelosti holé; chlpy sústredené na žilách alebo rovnomerne rozložené na žilách aj medzi žilami; stopka najväčších listov (10–)20 – 90 mm dlhá, taká dlhá ako 1/4 – 2/3 dĺžky čepele; čepeľ stredných byľových listov na báze plytko srdcovitá, na okraji s (1–)2 – 4(–6) pármi končistých lalokov, na vrchole dlho (zriedka ostro) končistá, (30–)60 – 120(–220) mm dlhá, 1 – 2(–3)-krát dlhšia ako rozpätie dvoch koncových (subapikálnych) lalokov, smerom k báze a k vrcholu mierne redukovaná, s menším počtom lalokov. Klbká viackveté, zriedka kvety až jednotlivé. Listene len v dolnej časti súkvetia, najspodnejšie listového tvaru, smerom k vrcholu výrazne sa zmenšujúce. Okvetie 5-početné, len na báze zrastené; okvetné lístky tupé, v hornej polovici na okraji široko blanité, na vonkajšej strane v hornej časti nezreteľne kýlnaté, zelené, v dolnej polovici husto poprášené. Tyčinky (3–)5. Blizny 0,2 – 0,4 mm dlhé. Oplodie belavo jamkaté. Semená s priemerom (1,6–)1,7 – 1,9(–2) mm.

Chromozómy: 2n = 18, okr. 5, Bratislava, časť Devín (Feráková et Javorčíková Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 22: 116, 1974; Feráková in Májovský et al. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 23: 6, 1974 – duplicitný

Tab. 26. – *Chenopodiastrum hybridum*, dolná a horná časť byle, list, kvet, plod

údaj k údaju Feráková et Javorčíková l. c.); okr. 6, Bratislava, Vajnorská ul. (Schwarzová in Májovský et al. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 26: 21, 1978) – všetko ut *Chenopodium hybridum*.

Taxonomická poznámka. *Chenopodiastrum hybridum* agg. zahŕňa okrem *C. hybridum* s. str. ešte 3 morfologicky veľmi podobné taxóny, z ktorých boli opísané zatiaľ dva: (1) *C. badachschanicum* (Tzvelev) S. Fuentes, Uotila et Borsch (syn.: *Chenopodium badachschanicum* Tzvelev) zo Strednej Ázie a (2) *Chenopodiastrum simplex* (Torr.) S. Fuentes, Uotila et Borsch [syn.: *Chenopodium gigantospermum* Aellen, *C. simplex* (Torr.) Raf.] zo Severnej Ameriky. Vo východnej oblasti Ázie rastie zatiaľ neopísaný typ, podobný *C. simplex* (Zhu et al. 2003, Mosyakin 2013). Uvedené taxóny sú morfologicky veľmi podobné a pravdepodobne ide len o poddruhy.

Biológia, ekológia, fytocenológia. Terofyt. Kvitnutie jún – október. Rastie spravidla len v niekoľkých jedincoch alebo jednotlivo (netvorí väčšie porasty) na smetiskách, hnojiskách, opusteniskách, návozoch, prícestiach, ako burina v záhradách i na poliach, preniká tiež na poloprirodzené stanovištia (napr. na okraje záhrad alebo obnažené lesné pôdy) v planárnom až montánnom stupni. Znáša polotieň. Maximum: 1 355 m n. m., okr. 23b, Štrbské Pleso, pri hoteli Kempinski (Štrba Acta Carp. Occ. 6: 80, 2015). Charakteristický druh as. *Chenopodietum stricti*. Rastie aj v ostatných ruderálnych i segetálnych fytocenózach tr. *Stellarietea mediae* vo zv. *Atriplicion nitentis*, *Malvion neglectae*, *Sisymbrion officinalis* a *Panico-Setarion*. Diferenciálny druh radu *Onopordetalia acanthii*. Sporadicky prítomný v teplomilných spoločenstvách tr. *Artemisietea vulgaris* (zv. *Dauco-Melilotion* a *Arction lappae*) a v lemových spoločenstvách riek a potokov zv. *Senecionion fluviatilis*, v tr. *Isoëto-Nanojuncetea* a *Crypsietea aculeatae*.

Celkové rozšírenie. Mierne pásmo Európy a juhozápadnej Ázie. Do Severnej Ameriky pravdepodobne zavlečený, tamojší výskyt však vyžaduje overenie.

Rozšírenie na Slovensku. Pravdepodobne pôvodný druh. Patrí k našim najčastejším zástupcom rodu *Chenopodium* s. l. Rastie hojne v panónskej oblasti, vo vyšších polohách lokality ubúdajú. V oblasti západokarpatskej flóry je roztrúsený takmer vo všetkých okresoch, v obvode flóry vysokých Karpát zistený ojedinele v okresoch Fatra a Nízke Tatry.

Úžitkovosť. Napriek (pre niektorých) nepríjemnému pachu sú jeho listy výbornou surovinou na špenát.

LITERATÚRA

Clemants, S. E., Mosyakin, S. L.: *Chenopodium*. In: Welsch, L. S., Cromptom, W. C., Clemants, S. E. (eds.), Flora of North America 4. New York, etc.: Oxford University, p. 275–300, 2003.

Fuentes-Bazán, S., Uotila, P., Borsch, T.: A novel phylogeny-based generic classification for

Chenopodium sensu lato, and a tribal rearrangement of *Chenopodioideae* (*Chenopodiaceae*). Willdenowia 42: 5–24, 2012.
Mosyakin, S. L.: New nomenclatural combinations in *Blitum*, *Oxybasis*, *Chenopodiastrum*, and *Lipandra* (Chenopodiaceae). Phytoneuron 2013 (56): 1–8, 2013.
Zhu, G., Mosyakin, S. L., Clemants, S. E.: Chenopodiaceae. In Wu Zhengyi, Raven, P. H. (eds.), Flora of China. Volume 5. Science Press, Beijing et Missouri Botanical Garden Press, St. Louis, p. 351–414, 2003.

17. Chenopodium L.

Mrlík

(Spracovali P. MEREĎA jun., T. SCHWARZOVÁ, M. ZALIBEROVÁ)

Chenopodium L. Sp. Pl. ed. 1, p. 218, 1753.
Syn.: *Rhagodia* R. Br. 1810 – *Einadia* Raf. 1836 [1838] – *Vulvaria* Bubani 1897, nom. illeg.

Jednoročné, nearomatické, často však mierne až výrazne nepríjemne páchnúce byliny, v mladosti výrazne sivo až belavo poprášené, neskôr (na starších listoch, byli a okvetí) lysavejúce; chlpy výlučne pľuzgierovité, krátko stopkaté až takmer sediace; stopka pľuzgierovitého chlpu 0 – 0,02(–0,04) mm dlhá, najvrchnejšia bunka stopky silno kutinizovaná, nepatrne vakuolizovaná, žliazkatého charakteru; terminálna bunka spočiatku guľovitá, sféroidná až kyjačikovitá, s priemerom 0,08 – 0,18 mm (Tab. 16, fig. 8m), skoro však vysychajúca a ochabujúca do pravidelného, hladkostenného, čiaškovitého útvaru (Tab. 16, fig. 10n), zriedka niektoré bunky ochabujúce do nepravidelne pokrčeného tvaru (Tab. 16. fig. 9o). Byľ vzpriamená, zriedka vystúpavá, spravidla od bázy husto rozkonárená; konáre striedavé, najspodnejšie niekedy takmer protistojné, zriedka protistojné. Listy striedavé, dolné niekedy takmer protistojné, stopkaté; prízemná ružica chýba; čepeľ tenká až mierne mäsitá, jednoduchá, čiarkovitá až trojuholníkovitá alebo kosoštvorcová, celistvookrajová alebo zúbkatá až laločnatá, na líci redšie, na rube husto poprášená, smerom k vrcholu postupne sa zmenšujúca. Súkvetie metlina klbiek, niekedy klasovite stiahnutá. Listene v dolnej časti listového tvaru, smerom k vrcholu sa zmenšujúce až chýbajúce. Kvety obojpohlavné, niektoré len piestikové. Okvetie 5-početné, v čase zrelosti plodov s nezmenenou konzistenciou, zrastené do ± 1/4; okvetné lístky na vonkajšej strane nezreteľne kýlnaté až zaoblené, zelené, niekedy fialkasté, v hornej polovici na okraji so širokým blanitým lemom, čiastočne zakrývajúce plod, na celej ploche (okrem kýlnatého výčnelku pri vrchole) husto belavo poprášené. Tyčinky (0–)5. Blizny 2, 0,2 – 0,3 mm dlhé, husto a dlho (kyjačikovito) papilkaté. Achény na kvetnom lôžku vodorovne uložené; oplodie k semenu pevne priliehajúce (na semene dlho pretrvávajúce), spravidla belavé, tenké, aspoň na mladých plodoch drobno husto kužeľovito